

Diss.

7/med.

7/32.

Diss. med. 7 (32)

MenK

DISSERTATIO
INAUGURALIS MEDICO-PHARMACOLOGICA,
SISTENS
MONOGRAPHIAM
DE JALAPPA
ET
MATERIA JALAPPINA,
QUAM

CONSENSU ET AUCTORITATE
EXCELLENTISSIMI AC ILLUSTRISSIMI DOMINI
PRAESIDIS ET DIRECTORIS,
PERILLUSTRIS AC SPECTABILIS DOMINI DECANI,
NEC NON
CLARISSIMORUM D. D. PROFESSORUM,
PRO
DOCTORIS MEDICINAE LAUREA RITE OBTINENDA,
IN ANTIQUISSIMA ATQUE CELEBERRIMA
UNIVERSITATE VINDOBONENSI
PUBLICAE DISQUISITIONI SUBMITTIT

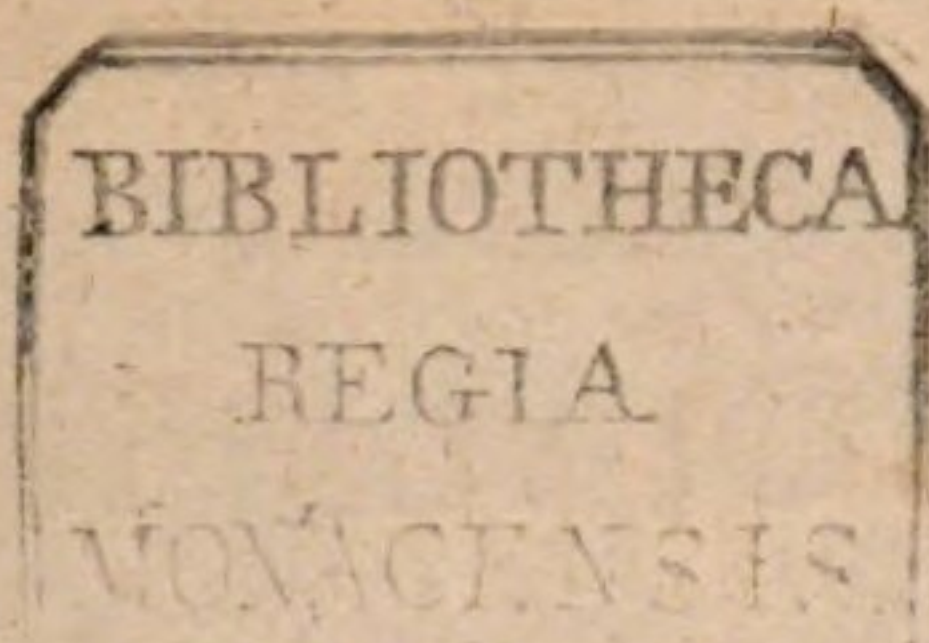
Victor Mękarski nobilis a Menk,

Austriacus Viennensis.

In Theses adnexas disputabitur in Universitatis
Aedibus die mensis Novembris MDCCCXXVIII.

Vindobonae,
ex typographia viduae Stöckholzer de Hirschfeld.

Bayerische
Staatsbibliothek
München

Firma memoria teneto medicamenta et simplices faculta-
tes et descriptas. —

Hippocrates.

P a r e n t i O p t i m o .

In piaae venerationis

atque

perennis gratitudinis signum

pagellas hasce sacras

esse vult

gratissimus filius.

P r o ð m i u m.

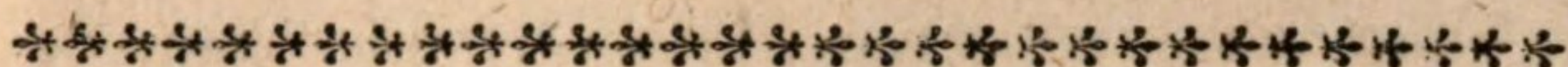
Pro themate inaugurali ex vasto Pharmacologiae ambitu objectum, Jalappam describendam, selegi. Quantum conatibus meis in hoc studio, quod omni pro facultatum modulo fervore amplexus sum, per tempus et diligentiam adsiduam fuit concessum, plura circa thesin propositam ex monographiis et operibus virorum in physiographicis, chymicis, pharmaceuticis optime versatorum, collegi, combinavi, adjectis disquisitionibus chemicis et — quatenus mihi innotuerat — observationibus therapeuticis de materia nuperrime detecta, Jalappina. Ne limites dissertationis transgrediar, et volumen opellae absque necessitate augeam, praeparata obsoleta ab inventoribus suis summis laudibus ventilata potissimum nominatim adduxi, praeparationem et virtutem medicamentorum praecipuorum breviter attingens; fusius pharmaco-dynamicam partem, quae in

VI

monographia pharmacologica summi momenti est, pertractandam, quaeque in operibus pharmacologicis de hac materia sparsim breviter docentur, in unum colligenda esse censui. — Tironi vix finito studiorum curriculo ad dissertationem scribendam, disquisitioni eruditorum submittebam obstricto, lubenter quisque ignoscet errores, qui inevitabili modo irrepunt quodcunque primum tentamen litterarium. — „Qui erranti comiter monstrat viam, quasi lumen de suo accendit, facit, ut nihilominus luceat, cum illi accenderit.” — (Cicero.) — Edoctus ab expertorum aequo judicio meliora offerre tentabit

Viennae die 30. Augusti 1828.

Auctor.

NOTITIA HISTORICA.

§. 1.

Pauca circa Jalappae divulgationem et primum usum medicum in patria sua scriptores adnotare, neque mercatores, qui eam primo in Europam transferebant, hujus rei notitiam habuerunt. Pro pharmacologiae historica et pharmaco-dynamica parte non absque fructu foret, si saltem de remediis praestantioris virtutis adnotatae essent circumstantiae, sub quibus illorum vires, et quomodo innotuerunt, qualis usus ab initio factus, qui effectus hunc secuti sunt, in quibus morbis cum successu adhibebatur.

Accuratae ejusmodi circa primariam pharmacorum inventionem relationes, exhiberent sinceram naturae liberae observationes, non deturpatas a praeconcepta systematicorum opinione, qui ex nonnullis observationibus, ad casus speciales restrictis, resultata sibi congrua fingunt. His neglectis non parum innituntur causae, cur medicamen-

ta, quae uno aevo summis laudibus efferebantur, altero oblivioni tradebantur, non raro autem novo nomine aliquo induto, gloriolam suam iterum recuperabant: id, quod etiam certo sub respectu de Jallappa, de qua mihi nunc historica exponenda erunt, valet. Non erat notum, qualem, et in quibusnam morbis, quocum successu indigenae illius usum fecere, hinc et illae lites inter scriptores contemporaneos de illius vi medicatrice, ab uno ad panaceam elata, ab altero dubitata aut penitus neglecta, et de illius origine a planta matre.

§. 2.

Dodonaeus anno 1552 primus hujus plantae mentionem facit, eam ob affinitatem multiplicem ad Scamonei species referens, tum quia uti Scamoneum lacteum dicitur stillare humorem, tum, uti illud ad scandentes pertinet, tum, quia radix siccata carbonibus aut igni admota flammam concipit.

§. 3.

Anno 1610 prima vice qua medicamentum a Belgis, Hispanis, Brittanis, Gallis, Europam, et quidem Massiliam deportata est; varia eo tempore juxta Alexandrinorum et Massiliensium nuncupationem luxuriabat denominatione, quam corruptionem originarii nominis, idiomati et dialectibus

variarum nationum adscribendam esse puto, uti: Jalapium, Gelapo, Chelapa, Chelopa, Celapa, Celopa, Selapa, Golapa, — ab urbe Xalap, ubi primum reperta, agnita et publicata est: Xalapa, Zalapa, Zalap. Frequentius in scriptis seculi decimi septimi et octavi occurrunt denominationes: Gialapa, Gialapium vel Jalappa, Jalappium, mechoacana nigra seu mascula, rhebarbarina nigra, apud Mexicences in lingua natali — uti Paullini refert, — vocabatur: thalant - laquacuit - lapilli. Medicus germanus Vielheuer idiomate Jalappae nomen donavit: Schmeck = Nicht. —

§. 4.

Antequam rad. Jalappa in medicorum usum passim introducta fuit, rad. Convolvuli mechoacanæ purgans usitatissimum erat, pariter ex America meridionali, in similibus, sed majoribus taleolis concisa, odoris nullius, saporis subdulcis, externe cortice cinereo vestita, substantia interior albicans, vel albo-flava, quæ satis firma, friabilis, non spongiosa et annulis provisa est, minorem resinae quantitatem continens, utpote sexdupla majori quantitate ac Jalappa propinanda. Jalappa non aliter ac in comparatione cum mechoacana vix descripta, sæpe cum hac

commutata in compendiis pharmacologicis et pharmaceuticis ejus temporis occurrit; confusionem hanc evitaturi, auctores, Jalappam, mechoacanam nigram — ob effectum praestantiorem masculam nuncuparunt.

Facultas Medica Lipsiensis anno 1634 affirmavit: „Gialapesse mechoacanam nigram, quod nomen teste Bauhino Massilienses nautae ei primum imposuere.” — Simon Paulli in suo botanico quadripartito dicit: „Observent, povelim, artis nostrae aut rei herbariae tirones, mechoacanam nigram seu masculam et Gialapam seu Jalappam esse synonyma et hoc potissimum nomine in officinis Europaeis vendari.”

§. 5.

Variis inter se discrepant sententiis Botanici, de quam specie Jalappa derivanda sit: Bauhinus, Rechius ad volubiles scandentes eam numerant; Rolfincius bryoniam nigram vocat; Simon Paulli opinioni supra memoratae Dodonaei assentit; alii pro Jasmini, Solani, Mirabilis longiflorae specie habuerunt, Clossaeus pro Mirabili Peruviana; Bergius a Mirabili Dichotoma derivat; Tournefort a Solano Mexicano, flore magno;

W. Wedel genus non designat; Plumier, Klos, Spielmann, Schaller et ipse Linnaeus ab initio derivarunt a mirabili Jalappa; Sloane, Miller, Houston, Jussieu et serius Linnaeus hanc a convolvulo Jalappa derivandam esse censuerunt.

Moderno tempore experimentis a Paiva, Michaux, Raynal in loco natali hujus plantae, regionibus pluribus Brasiliae, in Bahia, Carolina cet. institutis, constat: radicem Jalappam nunc officinalem, derivandam esse a convolvulo Jalappa.

§. 6.

Actionis specificae ad organismum humanum relatio, chemica atque dynamica actio hujus medicaminis principiis Pharmacologiae, tunc temporis vigentibus conformiter exponebatur. Omnis virtus medicamentorum dependebat a fermentatione cuilibet eorum inhaerente; quod systema a Helmontio fundatum, de la Boë ea ratione modificavit, quod medicamenta omnia in duo genera diviserit: quorum alterum acido, alterum alcalino praevalenti oppositum erat.

Juxta hanc chemico-dynamicam hypothesin: Gialappa erat calidae et siccae naturae, seu temperamenti calidi in secundo — uti alii voluerunt in tertio gradu; utpote acrimonia salino—sulphurea stimulat humores, exagitat, motosque ad ex-

tus propellit, sanguinem impurum, crassum et eoagulatum, non recte circulari valentem, aliosque humores noxios et congrumatos praesentes vi acri et penetrante attenuat, liquat et dissipat, inde aperiendi, attenuandi, incidendi, resolvendi et abstergendi vis.

§. 7.

Incluta facultas medica Lipsiensis interrogata: an Gialappa usus tutus sit? Anno 1634 respondit: „usum ejus legitimum satis tutum esse, si scilicet adhibeatur, quando adhiberi debet, id est, quando humores in corpore nostro non sunt in motu,” virtus medicaminis novi passim a medicis tentata mox summis laudibus ventilabatur. id, quod epitheta ei tributa abunde monstrant. Erat igitur Jalappa, catharticum, hydragogon, catholicum, regina omnium purgantium, panchymagogum, tutissimum, usitatissimum, omni sexui et aetati utilissimum, gratissimumque; porro: cholagogon, phlegmagon, carminativum, emenagogon, si debito tempore pro archei et lunae mutatione propinetur, colluviem animatam expellens,

§. 8.

Tale remedium polychrestum in plurimis morbis in specie quoque commendatum et adhibitum

est: in affectionibus supremi ventris: seu capitis—apoplexia, paralyti, amnesia incipiente, lethargo, comate, affectionibus soporosis aliis, si inanitiones non sunt in causa; — in oculorum rubedine, suffusione et pterygio Rolfincius commendat; in tinitu et dolore aurium, gravi auditu, in corrosione et dolore dentium; — in affectionibus medi ventris (seu pectoris;) asthmate, dyspnoea, raucedine, tussi, pleuritide, phthysi non desparata, in syncope et palpitatione cordis, si cruditas acida in causa est;— in affectionibus imi ventris: appetitu depravato, oedemate totius corporis; in affectibus hypochondriacis — fermentum viscosius, iners, acidius, fixius purgando — in scorbuto, corrigendo deturpatum et restagnans serum; in colica, ictero, arthritide, — serum illabens, in poros articulorum permeans, suis particulis inaequalibus salinis vapescent, educens; nephritide, scabie, lue venerea; chlorosi, agitantur humores, viscosi tunduntur, viae obstructae aperiuntur, sanguis defaecatur et orgasmum suum solitum recipit; — ad usum externum qua errhinum seu ptarmicum helleboro mitius; ut ex purgantium classe, uti disserens Paullini contendit statuenda panacea, merito hoc titulo triumphetur Jalappa.

§. 9.

Barthalinus jam dosim Jalappae caute dispensandam esse, et in robustissimis individuis non ultra drachmam semis transgredi oportere monet. Morellus, Senertus scrupulos duos; Horstius drachmam unam; Bauhinus drachmam semis; Vilisius scrupulos duos, Hofmann, Paulli non ultra grana 24 pro dosi singula praescripserunt. Erat autem in ista variabilitate probabiliter medicamen porrectum ipsum corruptum, commutatum, adulteratum in causa: statu chemico tunc vigente fraudes et commutationes medicamentorum difficilius detegendae, ut Bartholinus suspicans defraudationes, pharmacopolas inculpat: „Quod medicaminibus novitatem dare sciant.” Plures praeterea auctores ad atroces veneficos effectus Jalappae abusum insequentes medicos attentos fecerunt: Wepferus experimentator solertissimus ostendit, quantitate hujus radicis majori porrecta canibus, inflammationes ventriculi insequi: Buchner plures casus cum infelici eventu, qui abusum resinae Jalappae insecuti sunt, enarrat: et medicos minus cautos attentos facit ad phaenomena inde; promanantia vehementia, diarrhoeam effrenem, cruentam, animi deliquia, exquisitos in ventriculo et intestinis cruciatus, prae-

cipue in hominibus calidis, siccis, quorum fibrae nerveae facilius commoventur.

§. 10.

Quamprimum usus Jalappae divulgabatur, forma principalis erat pulvis: magisterium vel quinta essentia J. nominata; quinta essentia rosata magnatibus propinabatur sub nomine phalajae (per ingeniosam transpositionem litterarum vocabuli Jalappa formato)—pro subjectorum diversitate aliis conspirata erat aperientibus, polychrestis, vel lenioribus, demulcentibus, aut salinis, alcalinis, nitrosis, oleosis, uti Paullini asserit: ut vix reperiretur medicamentum, quod facilius assumi, variari, misceri queat, seu vel simpliciiori vel accuratiori modo, vel solida vel liquida forma concinetur, et sic forma pulveris, trochiscorum, electuarii, morsulorum, rotularum, infusi — c. vino aut cerevisia — emulsionis, syrupi, essentiae, tincturae, elixiri, extracti, pilularum, bolorum, roob vel denique jejuno ventriculo cum jusculis propinari possit.

§. 11.

Praeparata Jalappae, quae ab ejus introductione in Europam usque ad moderna tempora sat numerosa prostabant, saltem ex hac parte medicum praxim privatam exercentem, a labore hoc

medicamen magistraliter praescribendi, libera-
runt: Species diajalappae (Dr. Fabini) seu
species officinarum Hoffniensium:
pulv. rad. Jalappae dr. X. cremoris tartari, tar-
tari vitriolati ana dr. jii, resinae Jalappae, sca-
monei ana drachmam j, olei anisi scr. j, Species
diajalappae Mynsichtii, rad. Jalappae op-
tim. et resinos. Unc. jii β , acidi tartrici unc. β , olei
cinamomi simpl. scr. j, purgat κατω citra mole-
stiam, phlegma, utramque bilem, flatus, reliquas-
que impuritates, sublatis obstructionibus ideo do-
loribus articulorum et hypochondriacis valde uti-
le. — Pulv. laxativus vegetabilis: pulv.
rad. Jalapp. resinos. dr. jii, salis polychrest. dr. β ,
lapis bezoard. oriental. scr. j.

pulv. panchymagogus Rolfincii, Ti-
maeani,

pulv. polychrestus seu rubinus ve-
getabilis resin. Jalapp. vel scamonei, tinctur.
santali rubr.

pulv. catharticus (Dr. Michael) Jalap.
mechoacana,

pulv. solutivus tartari Zwelferi fere
uti prior,

pulv. solutivus de tribus officinae
regiae in Polonia jalap. scr. j, scamon. gr. jii,

tart. vitriol. gr. jv., essent. cinamomi, sachari gr. jj
f. pulv. pro dosi,

pulv. acid. tartari panchymagogus
Rolfincii,

pulv. laxativ. completus Hofmanni
usuale purgans: crystall. tartari, diagrydii, sul-
furis ana unc. j, tartari, jalapp. ana gr. vj—vjjj.

Syrupus Timaei, syrup. panchyma-
gogus, ejusdem syrup. sambucinus la-
xativus.

Syrup. hydragogus, aperiens, ca-
checticus (Chares).

Syrup. chalybeatus Mynsichtii.—

Syrup. pantagogus. — Formula lon-
gissima, cujus basis Jalappa.

Syrup. aperitivus catharticus. —
Blasii.

S. Senerti purgans. — S. alterans et
purgans Rolfincii.

Zwelferielixir. purgans; — ex plu-
rimis medicamentis conflatum.

Elixir. purgans Herbipolensium: ex
aliis purgantibus drasticis et Jalapp. composit.
bryonia, helleboro nigro, asaro, ebulo cet. —

Elixir. vitae purgans: rad. turpeth.
elect. mechoacan. alb. rhabarbarin. hermodactyli,

rad. asari, bryoniae, polypodii, quercus, ireos, acori veri, semin. carthami, foeniculi, dauci, flor. boraginis, violarum, rosarum. —

Electuarium hydragogum Sylvii de la Boë.

Electuarium antihydopicum (Chares).

Extractum catholicum, cholagoga.

Pillulae erthriticae Schefferi.

Pillulae cachecticae: cort. cinamomi, citri, cardamomi, caryophyllor., galang.

insequitur nunc operatio cum his ingredientibus, sat complicata.

Pillulae rosatae Mynsichtii.

Pillulae Mynsichtii familiares, melanagoga.

Roob ceroforum purgans Zwelferi,

Roob ribium, berberum,

pruna laxantia prunis in pulpam coctis addit. pulv. rad. Jalapp.

Personis delicatulis, sensibilibus, feminis hystericis, infantibus praesertim offerebatur:

Diacydonium solutivum constans ex magisterio Jalapp. in Spiritu vini soluto et gelatina cydoniorum ad perfectam consistentiam permiscendo, continuo agitando.

Quae nunc prostant praeparata usitata, in pharmaceutica parte exponam.

§. 12.

Sub rapidissimis theoriarum et systematum pharmacologicorum vicissitudinibus, quibus seculum decimum septimum et octavum in historia medicinae eminent, sive ex principiis mere mechanicis aut chemicis medicamentorum vires explicabantur, sive humoralistarum, sive solidistarum theoria caput extollebat semper experientia Jalappam, qua remedium efficax, tutum, catharticum confirmavit. —

Qui juxta sensuales qualitates medicamenta in systema redigerunt eam ad nauseoso-acria, juxta principia simplicia chemica (Hoffmann, Baumes) ad purgantia resinosa, carbonio valde differentia. — Juxta systema sexuale (Linn.) vegetabilium ad pentandriam monogyniam — juxta affinitatem (Jussieu) ad campanaceam — juxta incitationis theoriam ad negative incitantia, debilitantia — juxta therapeutics ad purgantia hydragoga, arthelmintica disponebatur. — (Cel. atque Clariss. M. D. Pathol. gener. et Pharmacol. Prof. in Universitate Vindobon. Ph. C. Hartmann ordinem therapeuticum omnibus, qui in usu sunt aliis

praeferens, scilicet reliquis praestantior, et tironibus medicis utilissimum, Jalapp. refert ad ordinem medicaminum vegetationem inprimis in quantitate adficientium, eamque minuentium, in specie ad purgantia drastica.)

Secundum nuper extractam theoriam homoeopathicam ab auctore, qui eam cum summe constante, sed frustraneo fervore ad normam universalem medicinae efferre studuit, ex remediorum selectu Jalappa, quia forsitan nimis alliopathice agit, relegata est.

Recentissimo tempore in opere celeberrimi Professoris Fr. W. Vogt refertur ad classem medicamentorum praecipue in vitam vegetativam, quoad ordinem in systemata secernentia et excernentia agentium, processum secretorium et excretorium adjuvantium, ad resolventia principio simpliciter acri instructa, ad purgantia drastica.

§. 13.

Sequitur nunc descriptio sequenti ordine:

I. Pars pharmacognostica.

1) Physiographia: a) onomatologia, b) descriptio characteris generici et specifici, c) locus natalis, d) qualitates sensuales externae radices.

2) Relatio chemica: a) disquisitiones chemicae, b) de materia Jalappina.

3) Pharmaceutica pars: a) electio, b) sinceritatis notae, c) de ejus adulterationibus, d) praeparatorum expositio.

II. Pharmaco-dynamica pars.

1) De viribus Jalappae generatim:
a) de illius actione generatim in organismum humanum et in systemata singularia, b) de momentis, quae illius usum in genere indicant, c) de momentis, sub quibus illius usus interdicitur.

2) De viribus Jalappae speciatim.

a) De illius actione in ceteris morborum formis, et vi specifica contra morbos singulares, b) de dosi, c) de forma.

I. PHARMACOGNOSIS.

1) Physiographia.

§. 14.

a) Onomatologia: Jalapium, Jalapa, Jalappa, convolvulus Jalapa (Linn.), Ipomaea maerorrhiza (Michaux).

Germanice: Salap-Winde, Purgir-Winde, Purgir-Wurzel, Salap-Wurzel. —

Anglice: Jalap bindwed; — hispanice: Jalapa, — gallice: Jalap. — Polonice: Wilec Salappa. (Vid. §. 3.)

§. 15.

b) Character gener. et specificus: pertinet ad familiam campanaceorum (Jussieu), pentandriam monogyniam, uti nunc constat, est species convolvulus Jalappa (vid. §. 2., §. 4., §. 5. — mense Majo florens, flos albus vel ex albo violaceus, eodem colore profundiore circa limbum venarum ad instar striatus, calyx quinque dentatus, corolla campanulata, plicata, stigmata duo simplicia, capsula bi- vel trilocularis; loculis dispermis; caule debili viridi, ad 12—20 pedum altitudinem serpente, pedunculis uniformibus, foliis difformibus, cordatis, tri- vel quinque lobis, sinuatis, angulatis, oblongis, rugosis, hirsutis, subtus subtomentosis, lobis oblongis obtusis, subcrenatis; fructus efformat capsulam ovatam vel ovato-rotundam, tenuem, fragilem, magnitudinis nucis avellanae, circumdatam calice sat duro, qui in quatuor valvulas aperitur, interne in 3 aut 4 locula, singulum continet 1—2 grana oblonga, nigricantia.

§. 16.

c) Locus natalis. Referente Thierry sponte occurrit copiosissime, in regionibus planis, montibus circumdatis, in silvis, agris, solo sicco, levi, arenoso in America meridionali, Peru, ad

urbem Xalapp, in Vera-Cruce, proinde in Bahia, Brasilia, insulis Madera, Carolina, Florida, Jamaica, promiscue crescens cum mechoacana et turbitho. Nullus autem autorum, uti Dr. E. de Montmahon in nuperrimo opusculo memorat, eam etiam in Asia occurrere. Experimenta instituta ad hancce plantam in nostro climate cultura propagandam, vix cum felici successu coronabantur, in hortis seminata et culta ad altitudinem 9 — 10 pedum caules excreverunt, sed absque flore. Putat Polonus botanicus — (in suo opere vid. X. Krzysztofa Kluka Dykcyonacz roslinny w Warszawie 1805, vol. I. pag. 154 (—) — quod in vasis servata melius in suo climate cultivari possit. Colitur nunc praecipue in horto musei nationalis Parisiis, utpote censetur hocce clima magis congruere natali, pedunculi vero non sunt uniformes, tubulus intus violacei coloris, margo magnus ex albo violaceus, mane 6. — 7. hora flos evolvitur, ad undecimam horam vel circa meridiem flos contrahitur et defloruit.

§. 17.

d) Qualitates sensuales radice. Radix, quae partem officinalem nobis praebet, est majuscula, oblongo-ovalis, pyriformis, vel figuram raphani minoris aemulans, minima ad magni-

tudinem nucis avellanae, inferius multas fibras crassas perpendiculares demittens. Thierry narrat se invenisse radices 12 — 15 — 20 — 25 librarum. Desfontaines in regione Verae - Crucis ad libr. 20. Michaux ad libras 50. Ut plurimum discinditur in discos vel transversim vel secundum longitudinem, crassitiei 2 linearum; in diametro 1 — 1½ pollicum, ceterum solida, ponderosa, compacta, extus rugosa, nigricans, intus obscure, sive ex fusco-cinerea, striis nigris undique percussa, aut potius stratis circularibus fuscis, resinosis provisa adeo resinae dives, ut ad lucernam accendata lucida flamma ardeat, odoris debilis, ingrati, in pulverem ex fusco-flavum conterenda, sub contusione aut naribus attracta multam movens sternutationem, saporis subamari, nauseosi, subaciduli, fauces exasperantis, acris, — de illius commutatione, corruptione sinceritatis notis in pharmaceutica parte uberius tractabitur.

II. RELATIO CHEMICA.

a) Proprietates et analyses chemicae.

§. 18.

Secundum explorationes a cel. Pfaff institutas: decoctum rad. Jalappae est turbidum, brunescens, sub frigore sedimentum resinosum deponens; liquor sedimento deposito clarificatus

atque filtratus ab infuso gallarum valde turbidus redditur; oxydum ferri sulfuricum colorem profunde fuscum causat, et post aliquot tempus deponitur sedimentum leviter cohaerens, ex fusco flavescens, acetas plumbi causat sedimentum largum, floccosum, liquor fere penitus decoloratur; minus largum et floccosum sedimentum obtinetur per praecipitationem c. oxydulo stanni muriatici; c. nitrate hydrargyri oxydulato, sensim sensimque et post aliquot tempus exoritur sedimentum album, pulverulentum; alcalia fixa vix profundiores colorem causant.

§. 19.

Ex experimentis cel. Cadet cum hac radice chemicis, sequentia resultarunt: radix in aqua frigida emollita et per repetitam deorsationem et expressionem per linteum, resinam manibus adhaerentem relinquit, quae cum spiritu vini abluta, ex solutione extractivarum partium residua deponit amyllum; ex residuo ultima portio resinae per alcohol extrahitur et relinquitur materia lignea coloris laete viridis, humor ab amylo defusus adhuc turbulentus fuit, et difficulter colandus; sub temperatura altiore lactescens, post decoctionem sedimentum leve deponens, quod super filtrum collectum et siccatum, dotes albuminis

indurati manifestavit, liquor filtratus, usque ad extracti spissitudinem evaporatus est; refrigerato decocto obtinebatur extractum fere siccum, brunescens, humores attrahens et inde mollescens, sed non deliquescens, saporis salsi non ingrati, tincturam lacmi rubro tingens colore, ex quo alcoholis ope exigua quantitas substantiae coloratae, et muriatis calcis extrahebatur; extractum residuum siccatum non amplius attrahit humores.

§. 20.

Ex 100 grammis radice Jalappae descripta methodo tractatis obtinuit

resinae	„	„	„	10,0
extracti aquosi	„	„	„	44,0
amylī	„	„	„	2,5
albuminis	„	„	„	2,5
subst. lignae	„	„	„	29,0
mater. deperditae	„	„	„	12,0
				100,0

cineres ex 100 partibus constabant:

muriate lixivae	„	„	1,622
— — calcis	„	„	0,040
phosphate calcis	„	„	0,804
carbonate lixivae alcalin.			0,376
— — calcis — —			0,400
ferro	„	„	0,020
terra silicea	„	„	0,540

§. 21.

Alium methodum le Planche proponit: frusta radicis Jalappae in magnitudinem nucis avellanae dissecta cum decupla aquae quantitate per 12 horas macerationi relinquitur; aqua defusa haec operatio eousque continuatur, donec aqua defusa, neque coloris, neque saporis indicia amplius prodit. Tota quantitas ad consistentiam extracti evaporatur. Extractum inde obtentum erat: saporis aciduli, subdulcis, sacharini, humorem ex aëre avidè attrahens, coloris brunei, constabat ex amylo, sacharo, et acido libero — probabiliter acetico — in quo amyllum solutum erat; hoc modo radix materiis extractivis, amylo, sacharo, acido orbata, in mortario lapideo ad pultis consistentiam tunditur, durante operatione resina ad pistillum deponitur, quae copia sensim sensimque augetur, si massa haec cum 10 vel 12 partibus aquae caute teritur, tota per linteamen recens filtratur et fortiter exprimitur. Obtinetur inde humor lactescens, quieti commissus post horam deponit amyllum cum materia fibrina, cui parum resinae admixtum est. Resina pistillo et parietibus mortarii adhaerens cum spatula eburnea desumitur, et in vas murrhinum defertur. Operatio haec cum medulla reliqua iterata, novam resinae quanti-

tatem largitur. Omnis resina ablotione ab amylo, materia extractiva et fibrina liberata acquirit panni sericei ad instar nitorem, aut terebinthinae coctae non absimilis, ut purissima obtineatur in tripla quantitate alcoholis rectificatissimi solvitur, sub leni calore, solutio refrigerata filtratur et resina consueto modo exinde per aquam praecipitatur. Invenit le Planche inde singularem resinae mixtionem: cujus unam partem duram (Harttharz), alteram resinam mollem (Weichtharz) appellat.

§. 22.

Observavit nimirum sub operatione, quod aqua ex parte interna lignea, omnem colorem detraxerit, tum pars corticalis colorem suum brunescentem retinuit. Quum igitur ex utraque hac parte seorsim resinam extraxisset ex illa obtinuit resinam fere totam albam, ex hac brunescentem. Colorem igitur suum materiae propriae coloranti debet, solummodo in cortice residenti, illa secundum experientiam medicorum efficacior censetur: 10 gram. cum aethere sulfurico tractabantur, solvebantur gram. tria; solutio per evaporationem residuum reliquit difficulter siccandum, coloris profunde fusci, in stratis tenuibus pellucidum, consistentia emplastri, attactu pingue et molle, in charta maculam pinguem

relinquens, sub altiore temperatura facile decomponendam, odorem bituminosum, et acrimoniam suffocantem spargens, carbonem relinquens: quae dotes omnes resinae sic dictae molli seu balsamicae conveniunt. Gram. 7, quae non solvebantur, exhibuerunt resinam duram. Solutio totius resinae in alcohole addito natro caustico turbata fuit, simulque evolvebatur odor cydoniis non absimilis, qui etiam percipi potuit post evaporationem ad siccitatem usque.

§. 23.

Resultata haec diversam a cel. Cadet institutam analysim praebent: secundum quam Jalappa constat ex resina alba dura, efficaciori, altera molli inferioris virtutis, amylo, mat. saccharina, acido libero, mater. fibrina et extractiva impura.

§. 24.

Praeter qualitates vix memoratas, resina hac ratione obtenta sequentes exhibet notas: in lixivio natronato ope caloris soluta et evaporata dat residuitatem in aqua et alcohole solubilem — saponem Jalappinum — odoris cydoniati, absque virtute purgante, 10 gram. resin. Jalapp. destillatione sicca largiebantur nullum gazorum vesti-

gium; sed: aquae	”	”	”	”	6,2
acid. acet.	”	”	”	”	6,2
olei	”	”	”	”	2,8
resid. carbon.	”	”	”	”	1,0

§. 25.

Secundum analysim cel. John partes consti-
tuentes sunt: materia extractiva, acidum malicum
cum kali, non raro kali nitricum, resina dupli-
cis generis, altera in aethere sulfurico solubilis,
altera insolubilis.

Congruit eum hac, analysis cel. Braconnot.

§. 26.

Verum menstruum, principium resinosum
efficax extrahens, est spiritus vini. Neumann ob-
tinuit $\frac{1}{3}$ spirituosum et extracti aquosi $\frac{9}{8}$ ex 100
libris rad. Jalappae. Doerffourt per extractionem
tribus vicibus cum alcohole repetitam $11\frac{3}{4}$ libras
resinae siccae friabilis, et ex sedimento, quod
sese sponte praecipitavit per evaporationem adhuc
 $36\frac{1}{2}$ libr. extracti spissi, radicis pondere, ex qua
resina extrahebatur, ad dimidium reducto. Car-
theuser $\frac{1}{12}$, Schaller ad summum unc. tres et se-
mis cum sesqui drachma resinae eruit ex libr.
Cel. Trommsdorf ex 20 libr. obtinuit 32—36
uncias resinae; causa hujus variabilitatis in radi-

cis, alcoholis quantitate et operandi methodo diversa, quaerenda erit.

§. 27.

Sequens commendatur methodus simplicissima, non sumptuosa, purissimam resinam, majori quantitate largientem: rad. Jalappae ruditer tusae affunduntur spiritus vini rectificatissimi libr. quatuor, committitur per biduum digestionem; mixtio calida et bene agitata per linteum filtratur, residuum bene exprimitur, et noviter cum duabus libris spiritus vini digeritur, et modo antea descripto continuatur.

Tincturae quidem sub minori caloris gradu jam turbidae fiunt; acceleratur autem resinae separatio, affundendo aquae frigidae aequalem partem et resinam praecipitatam quiete separando, liquorem defundendo, cujus dimidia pars destillatione abstrahitur. Residuum iterum parte aequali aquae commiscendo, resinam noviter obtentam separando. Utraque resina tamdiu cum aqua calida, saepius renovata deorsum, donec haec non amplius coloratur. Resina exsiccat super chartam albam, loco umbroso, libero.

§. 28.

Resina bene abluta efformat frusta oblonga, recta, contorta, coloris cinereo - flavi absque

splendore, cum superficie inaequali, fissa, cum fractura vix splendente languida, fusco-flavescente, luci impervia, bene explicata, fragilia, cum odore radici proprio, praecipue dum atteritur, panno, gossypio, corio, cet. — dum calefit, aut prunis gliscentibus injicitur; saporis amari, acris, fauces exasperantis; aquae fervidae suffusae talis resina nullum colorem tribuit; qua verum menstruum agnoscit alcohol; solvitur quoque in lixivio cum natro vel lixiva caustica; in aethere sulfurico saltem pro parte non solvitur; (vid. §. 22.) de pharmaceuticis resinae relationibus inferius.

De materia Jalappina.

§. 29.

Sub magnis, rapidissimisque chemiae modernae progressibus, materiae simplices analyticis disquisitionibus ex vegetabilibus pluribus repraesentatae sunt, quae specifica solum virtute agentes, cum nulla alia materia, qua earum efficacia obfuscari, imminui aut impediri possit, junctae, dosi minima effectum tutum, plenum, specificum, constantem, exserunt, plurimum alcalinae naturae, eadem, ac pharmaca e quibus eliciuntur, vi, magis autem quasi concentrata in organismum, agunt, ut igitur omnes medicamenti boni virtutes in se

conjunctas habeant, et rite, pure praeparatae, qua
 medicamentum cito, tuto, jucunde agens adhiberi
 omnino merentur. Plantae, earumque varia pro-
 ducta, quae officinalia sunt, etsi sincera, bonae notae,
 et rite praeparata sunt, partibus aliis constitutivis
 aut accidentalibus sociata sunt, uti: mucilagine,
 materia fibrina, extractiva, scytodephica, colorante,
 resinosa, acidis, alcalibus, salibus neutris etc. —
 porro pro selectionis, conservationis et praepa-
 rationis ratione diversissima, loci natalis, soli dis-
 crimine, variisque influxibus cosmicis, quoad in-
 dolem et efficacitatis gradum magnopere inter
 sese differunt, hinc variabilis illorum effectus
 perspicitur, quem non raro praeter medici exspe-
 ctationem exserunt. Eo igitur respectu materiae
 simplices his praecipue antecedunt. Sic, ut trans-
 eundo mentionem faciam, utique nota plura jam
 in usum medicum introducta, in praxi frequen-
 tius praescribuntur, et experientia probata sunt:
 Thridace, Atropina, Brucina, Chinina, Cinchoni-
 na, Emetina, Gentianina, Jodina, Lupulina, Mor-
 phina, Narcotina, Piperina, Scillitina, Strychni-
 na, Tiglina, Veratrina cet. — alia adhuc chemia
 quidem elaboravit, eorum autem vires medica-
 trices nondum innotuerunt, v. c. Aconitina, Am-
 brëina, Asparagina, Bryonina, Caffëina, Canthari-

dina, Castoreina, Daphnina, Daturina, Coneina, Cytisina, Esculina, Mannita, Solannina, Delphinina, Digitalina, Elatina, Hyosciamina, Picrotoxina, Quassina, cet.

§. 30.

Ex radice Jalappa remotis partibus aliis constitutivis aut accidentalibus, uti: amylo, materia extractiva, fibrina, acido acetico, pariter praesentatur materia sui generis, simplex, specifica, effectum catharticum exserens, attamen minus ad naturam alcaloidem accedens, ac reliquae substantiae simplices hujus ordinis, sed — saltem uti invenio in illa, quam coram habeo — indolis magis est resinosae.

§. 31.

Inventio materiae Jalappinae Hume juniori debetur, qui ob exiguam quantitatem hujus substantiae specificae obtentae de ejus proprietatibus chemicis et actione in oeconomiam animale nil certum adducit — sequenti ratione eam obtinuit: rad. Jalappa in pulverem grossiusculum tusa per 12—14 dies cum acido acetico concentrato maceratur, tinctura, quae inde obtinetur clara, percolatur, et additur ammonii plusquam ad neutram indolem requiritur, mixtio obtenta bene agitatur, quo facto statim sedimen-

tum sabulosum exoritur, ad parietes vasis nonnunquam sub crystallorum mox describendorum forma adhaerens. Sedimentum hoc et crystalli collectae aqua destillata abluuntur, dein iterum in exigua quantitate acidi acetici concentrati solvuntur et uti prius per ammonium superabundans praecipitatur.

§. 32.

Jalappa hac methodo obtenta crystallos exhibet: albas, parvas, spiculatas, odoris et saporis vix percipiendi, in aqua frigida difficulter, aut plane non, in calida parum, tota autem in alcohole, in aethere iterum non solvitur, materia extractiva et colorans facile exinde secedit, exiguam affinitatem tantummodo ad has materias habens, specificè levior ceteroquin est ac cetera alcalia hujus classis. —

Methodo hac ex unc. una rad. Jalappae grana quinque Jalappinae obtinentur. —

In usum medicum recentissimo tempore commendatur connubium Jalappinae cum acido sulfurico seu Sulfas Jalappinae, quod dicitur effectum catharticum tutissimum absque doloribus colicis exserere.

§. 33.

Haec chemica relatione hucusque innotuerunt pharmaco-dynamicae autem vix unquam mentio

fit in operibus pharmacologicis. In divisione cel. expertissimi Dr. Schiffner, nosocomii universalis adplicatam vidi Jalappinam qua purgans, in individuo labe arthritica adfecto, alvo pertinaciter obstipa, faecibus diu in intestinis crassis retentis, induratis, cum effectu bono, absque praegressis torminibus, secuta alvus pultacea non excedens. Specificam vim Jalappae totam in se recludens, qua anthelminthicum, praecipue in taeniae expulsionem non exiguus sperandus successus, et refracta dosi in illis morbis speciatim, in quibus Jalappa salutaris commendatur. Id, quod suo loco, ubi de Jalappae viribus speciatim agitur, uberius exponam. —

§. 34.

Ulteriore experientia practicorum indigebit, antequam Jalappinae vires specificae omni ex parte patefiunt. Quamvis enim nullos dolores colicos, tormina cet. — causari, aequabilemque effectum exserere dicitur, attamen resinosam indolem prae se ferens ad praecavendum nimium vehementem effectum semper cum minima dosi a grano semis, et dein cum circumspectione ulterius erit ascendendum ad granum integrum, gr. duo etc. non praetervisis rationibus aetatis, sensibilitatis individualis aut intestinorum torpore, quo-

rum summo sensilitatis decremento potius convenit. — Perverse ageretur, si medici ob commoditatem, praeconceptam opinionem, aut ob morem receptum, medicaminis novi theoriam sibi jam antea fingentes, ejus adplicationem penitus negligerent. — Si ita semper actum fuisset, pharmacologia eadem imperfecta ac fuit immutata mansisset, quod commoditati et simplicitati plurimum optime responderet.

III. PARS PHARMACEUTICA.

§. 35.

a) *Emtio, electio.* — Prius a mercatoribus per Gades, frequentius, nunc per Angliam Europam hoc marcionium deportatur. Tergeste, Hamburgum, Amstelodamum sunt emporia principalia, indeque passim venditur, siquidem illius usus in medicina communis. Secundum calculum de Raynal in Europa 7800 centenaria consumuntur, qui 273,000 thalaris solvuntur; nimia haec quantitas aestimata, siquidem ex regno Mexicano, juxta celeberrimi Humboldt calculum in Vera-Cruce institutum non plus quam circiter 4000 centenaria communi commercio committitur. — Colitur praecipue in regionibus Xalap, juxta urbem de Cardabo d'Orizaba, ubi etiam absque ulla cultura, cum aliis similibus: soldanella, turbitio, scamoneo,

mechoacana promiscue crescit, intelliguntur jam inde facile commutationes et cum radicibus inferioris conditionis adulterationes. Etiam si haec radix, quod autem rarius fieri solet, integra in commercio occurrit, nunquam adeo ponderosa ac recens est, siquidem per siccationem ad minimum $\frac{2}{3}$ partes sui ponderis amittit. —

§. 36.

Effoditur radix in patria sua, uti plures naturae scrutatores referunt, ineunte vere, antequam folia germinent et planta in florem erumpat. — Secundum alios sero autumno, tum folia et caules deciderunt, — quae vere colliguntur radices certe efficaciores erunt. — Mundatur proinde a sorditatibus adhaerentibus, ob crassitiam et succulentiam in taleolas scinditur, atque leni calore aut arena fossa in loco umbroso siccatur.

§. 37.

b) Sinceritatis notae sunt: rad. in taleolas supra descriptas (§. 17 — :) scissa; frusta difficulter fractu, ponderosa, crassa multis punctis splendidis provisa, et striis nigricantibus percussa, strata resinosa copiosiora versus circumferentiam, versus centrum magis pallida et lignea. Rejiciantur frusta radicum spongiosa, leviora, epider-

mide orbata, nam cortex integer substantiam internam versus influxus nocivos defendit.

§. 38.

c) Corruptiones et adulterationes.

1) Nonnunquam radix in substantia sua rubrofusca, tota cellulosa apparet, quae ab erosione larvae, cujusdam coleopteri, quod secundum Dumeril ad genus bostrichiorum pertinet, causatur.

2) Cariosa, vermibus nimirum exesa; non autem assentire possum sententiae cel. Schmidt, qui asserit, radicem vermibus exesam reliquis, quoad resinae tenorem, hinc et efficacitatem non cedere; siquidem vermes non resinam, sed materiam ligneam adgrediantur. Existimo, ejusmodi radices jam etiam alias mutationes noxias necessarie subivere, in quibus enim vermes nidulantur, eorum generatio et existentia fovetur, ibidem semper humidum, putridum situm redolet, ideoque et qualitas partium constitutarum radice, hinc etiam resinae vires medicatrices hujusmodi medicaminis indole sua mutantur.

3) Calore artificiali sub siccatione adaucto aut protracto, substantia interior profundiore colorem acquirit et quasi in carbonem mutata adparet.

4) Non raro resina ex radice alcoholis ope extrahitur: frusta specificè leviora, defectus striarum, color aequabiliter brunescens, fraudem detegunt.

§. 39.

5) Rarius moderno tempore commutatio cum supra descripta mechoacana occurrit (§. 4.) —

6) Saepius radice bryoniae adulteratur: est autem haec specificè levior, spongiosa, externe griseo-flava, interne albicans, annulis et radiis provisa, facilius frangitur, saporis amari, odoris nauseosi, herbacei.

7) Singularem cel. Bucher memorat defraudationem: invenit majori rad. Jalappae adlatæ copia taleolas Jalappae commixtas cum frustis fructuum tostorum tinctura Jalappae impregnatorum.

§. 40.

d) Praeparata, Resina. Norma Pharmacopoeae Austriacae ad hanc obtinendam ita sonat: Rp. rad. Jalappae in pulverem grossiusculum tusae q. v. digeratur in sufficiente quantitate alcoholis 35° ad perfectam tincturae extractionem, quae cum expressione percolata servetur. Pulveris residuo novus affundatur alcohol et procedatur

ut supra. Quod eo usque iterandum donec alcohol tingi cesset. A tincturis commixtis et filtratis addita quarta parte aquae destillatae abstrahatur alcohol in balneo aquae. Resina residua defusa, abluatur iteratis vicibus aqua fervida et in balneo aquae evaporetur, in extracti solidi spissitudinem.

§. 41.

Resina Jalappae obtenta optime ab adhaerentibus particulis extractivis, gummosis, colorantibus repetita solutione in spiritu vini et praecipitatione in aqua destillata liberatur. Professor Ehrmann, peritissimus nec non optime versatus in arte pharmaceutica, ut resina quam purissima extrahatur — in opere suo (*Handbuch der pharmaceut. Waaren- und Präparaten = Kunde. Wien*) monet :

1) Digestio radiceis in vasis vitreis, vel si major quantitas praeparatur, in vesica stanno obducta, temperatura non ultra 35° Reaumur, suscipitur.

2) Commixtio tincturae cum aqua semper ante destillationem fiat, ne dein resina adglutinetur parietibus vasis destillatorii.

3) Resina eousque abluitur, donec aqua affusa non amplius tingitur, secus facillime mucescit.

4) Evaporatio in ahenis orichalcano fieri potest, sub temperatura aquam bullientem non transcendente, agitando continuo resinam, usque dum

resina frigefacta exemta, fragilitatem acquirat, resina dein adhuc calida, devolvendo super laminam in formam bacillorum tortorum et convolutorum redigitur. —

§. 42.

Resina hac methodo purissima obtenta est: sicca, firma, subpellucida, splendoris languidi, coloris dilute fusci, intus rubro-fusci, fragilis, odoris dum teritur Jalappini, saporis amari, acris, aquam affusam fervidam non tingens absque residuo in alcohole solubilis, in aethere sulfurico non (vide §§. 22—28.), sed in lixivio caustico resolvitur.

§. 43.

Resina malae notae distinguitur:

a) Si non bene abluta materia extractiva, vel gummosa adhuc immunda est colore profundiore, luci impervia, aëre libero humescens, aquam affusam fervidam, terrendo brunescens colore tingens.

b) Adulterata pulvere rad. Jalappae solutio in alcohole hunc deponit.

c) Per drogistas colophonio commiscetur, talis resina difficiliter frangitur, color est rubro-brunescens, praecipitata resina per aquam ex alco-

hole in lixivio kali caustici non solvitur, sed turbida et quasi lactescens evadit.

d) Aut pice, resina communis, adulteratur, detegitur ejusmodi fraus, dum resina suspecta prunis inspergitur, evolvitur odor piceus, therebinthinatus, empyreumaticus, qui etiam quamvis debilis percipitur, terendo frustula ad gossypium cet. — difficilior in spiritu vini solutio.

e) Resina therebinth. laricina in solutione alcoholica sedimentum deponit mucilaginosum.

§. 44.

f) Si cum resina Guajaci adulterata occurrat, le Planche sequentem proponit methodum ad adulterationem detegendam: resina suspecta solvitur in spiritu vini, qua solutione linteum purum humectatur, quod dein lagenulae gaze acid. nitros. repletae immittitur, color caeruleus apparens fraudem prodit.

g) Aloën sapor intense amarus, color profundior nigricans, praecipue illam inferioris conditionis, caballinam; — produnt.

h) Extractum spirituosum ex gallis, respectu habitus externi maximam cum resina Jallappae similitudinem fovet, pariter in canulis contortis occurrens, produnt illius praesentiam: sapor adstringens, reagentia in principium taninum, acidum gallicum.

§. 45.

Raro apud nos a medicis, excepta resina, praeparata ex Jalappa desiderantur; prostant autem in nonnullis Pharmacopoeis, quae adducenda existimo:

Pulvis Jalappae compositus: Ph. Edinburg. rad. Jalapp. unc. j, crystall. tartari unc. jj.

Mixtura Jalappina: solutio resinae in sexdupla quantitate spiritus vini, — resina facile sponte praecipitata, — plicis intestinorum adhaerens tormina causat, ob nimium effectum recusatur.

Tinctura Jalappina composita: ad quam parandam adhuc addantur: resin. Guajaci, rad. Hellebori nigri, et baccarum Juniperi. —

Sapo Jalappinus: Resinae Jalapp. et saponis medicinalis ana partes aequales solvuntur in sufficiente quantitate spiritus vini rectificati sub leni calore, colata solutio ad saponis consistentiam evaporatur: sapo hic est coloris brunescentis-grisei, territus coloris albo-grisei, saporis saponaceo-Jalappini, — cum aqua spumantem opalescentem solutionem praebet, vis illius mitior, ac tincturae, praesertim suadetur illius usus, ubi medicus effectum solventem in glandular. viscerum abdominalium obstructione cet. — intendit.

Tinctura Jalappae saponacea: unciae sexdecim saponis Jalappini in triginta duabus

unciis spiritus vini rectificati solvuntur, cui solutioni syrupi communis, tincturae kalinae, et olei menthae piperitae ana dr. 1. additur, vis magis stimulans ac saponis Jalappini.

Pillulae laxantes (Pharmac. Borussic.) e resinae Jalappae partibus tribus, saponis Jalappae et muriate hydrargyri mitis ana parte una conficiuntur pillulae ponderis granorum j; pro dosi 6—8 pillulae.

Oleum laxativum Vogleri: solutio duodecim granorum saponis Jalappinae in uncia una et semis olei amygdalini — adulto ad cochlearia duo omni bihorio propinatur, laudatur contra ileum, stranguriam, icterum, doloribus a calculis urinalibus et qua anthelminthicum contra taeniam.

Sapo antimonialis cum resina Jalappae.

Pharm. Austr. antiquae: est connubium resinae Jalappae cum mixto ex sulfure aurato antimonii et soda pura per fusionem unitis, quod a granis sex — duodecim de die praescriptum, vim solventem exserit, sed incauto usu vomitum et simul diarrhoeam provocat.

Electuarium purgans Pharm. Austr. antiquae ex roob sambuci, ebuli, Juniperi, sy-

rupo de spina cervi, arcano duplicato et pulvere radicis Jalappae compositum, in triginta circiter partibus, unam rad. Jalappae continet; dosis a drachmis duabus ad unciam semis determinabatur.

Electuarium contra vermes Pharm. Austr. prist.: ex arcani duplicati, radicis Valerianae sylvestr. rad. Jalappae ana dr. unam cum oxymelis scillae unciis quatuor in electuarium redigitur ad expellendos vermes intestinales a semiuncia ad integram ob nauseosum saporem rarius nunc praescribitur.

Extractum rhei compositum, quod vices extracti catholici et panchymagogi agens sequenti modo paratur: pars una saponis Jalappini sufficiente spiritus vini rectificati quantitate solvitur, solutioni adduntur extracti rhei aquosi partes tres, pars una aloës, et totum in balneo aquae sub agitatione continua ad consistentiam pillularum evaporatur.

Extractum rad. Jalappae, quoad maximam partem gummosum, paucam resinae quantitatem, continens, vix purgantem effectum exerit. —

II. PARS PHARMACODYNAMICA.

1. De viribus Jalappae generatim.

§. 46.

a) De illius actione in organismum et systemata singularia generatim.

Ex disquisitionibus chemicis hucdum pertractatis (§§. 18 — 29.) patet principium resinosum praecipue esse, cui virtutem medicatricem suam Jalappa debet. Per partes constitutivas accidentales, uti amyllum, albumen, materiam extractivam etc. — certa proportionem unitas, principii hujus singularis emergit modificatio, unde et vis huic tantum medicamento propria, — seu vis specifica. Neque enim chemia per acrimoniam in materia latentem, neque solus stimulus illius actionem sufficienter explicare potest, sed in specifica ad organa digestionis relatione dinamica est: quaelibet substantia in organismum delata, sive chemicam lubebit primariam actionem assumere, sive simpliciter stimulantem, dynamicam, qua materia suis propriis viribus instructa aliter

atque aliter in organismum debet agere, et provocare processum sui generis, qui qua talis non mere chemicus aut sua sphaera arctissimis limitibus a reliquis organis et systematibus sejunctus manet, sed actionem vitalem, organa et systemata singularia, suo modo et suis viribus specificis afficit.

§. 47.

Quam primum hoc medicamen ad organismum delatum, cum tubi intestinalis parietibus internis in contactum venit, has irritamento fortiori adficit, quod non mere chemicum, sed dynamicum esse exinde jam patet, quoniam illius contactus cum partibus organicis absque altioris vitae indiciis praeditis, absque ullo effectu subsequo manet; ab irritatione topica suscitatur vasorum exaltatio, contingit secretio uberior, intensiore illius adplicatione provocatur inflammatio, adeoque prae aliis vitam vegetativam adficit, suscitatur quoque nervorum reactio, unde sensilitas major, dolor cet. — hac relatione solummodo considerata effectus analogos cum acris habet, et quia hi effectus aegre super totum systema circulatorium diffunduntur ad pure acris Jalappa referenda esset.

§. 48.

Multifaria autem relatio, qua ad organismum vivum sunt acria, multiplices eorum effectus, proprietates tum chemicae, tum pharmaco-dynamicae diversissimae, varia atque varia illorum virtus therapeutica, specialem sibi considerationem exposcunt, eo facilius dein discrimen a nostro medicamine patebit, nec non locus, quem debito in pharmacologiae systemate occupare debet Jalappa; meliusque ejus vires ad organismum humanum, illius systemata et organa singularia tum generatim, tum speciatim in certis morborum formis intelliguntur.

§. 49.

Magnam affinitatem, quoad actionis primariae modum et quoad effectus, cum Jalappa foveant medicamenta emetica. Sed stimulus specificus vehementior, quo Jalappa ad organismum delata, partem inferiorem tractus intestinalis afficit, eumque in tota sua metamorphosi, tum respectu sensibilitatis, tum irritabilitatis immutat, ibique quasi isolata actione suam efficaciam exserit, hanc decrescente intensitate sursum diffundens; secretionem uberiorem liquidi serosi in interna intestinorum facie contingente, antagonistica ratione urinae secretionem restringit potius, quam

uti in emeticis fit, adauget; proxime in organa, quae cum tubo intestinali in commercio propiore sunt, vicina agit, haecque actio in comparatione cum actione emeticorum minor est, neque mutationes primariae membranae mucosae contiguitati illatae, tam late v. c. in membranam mucosam pulmonalem, cutem externam cet. diffundantur, minor nervorum reactio, haecque ad gangliosum systema potius restricta, magisque nervos e medulla spinali exeuntes, inferiores partes providentes afficit, ut ganglia alia et nervorum rami a locali irritamento remota, uti plexus pectoris, cerebrum non adeo directe, uti ab emeticis, excitetur.

Licet abnormis tractus intestinalis conditio, sensibilitas nimia localis, universalis cet. hic exceptionem facit.

§. 50.

Non negandum quidem Jalappam appetitus prostrationem, nauseam, vomituritionem, ardorem, dolores in ventriculo, intestinis, vomitum ipsum causare: si intempestive adhibita, nimia quantitate exhibetur, imo omnes sequelas inducere, quae abusum emeticorum insequi solent, idque ex duplici ratione: motus enim peristalticus per stimulum negativum acrem, vehementis-

simum concitatus et acceleratus, secretio uberior non manebit in sphaera inferiore tractus intestinalis restricta, sed hi effectus sursum jacentibus partibus intestinorum tenuium et ventriculo communicantur, quibus fit, ut provocetur motus antiperistalticus, quo ibidem contenta musculorum abdominalium adjumento per oesophagum et oris antrum propelluntur; deinde status irritativus intestinorum ad enteritidem evector, vomitum symptomaticum producit. Attamen perniciosi hi effectus, abusus Jalappae insequentes, nunquam tam directe et subito ad eum vehementiae gradum efferuntur, ut ceteris paribus in emeticorum abusu fieri solet.

§. 51.

Citius et eminentiori in gradu, quam Jalappa hos effectus, emeticis analogos inducunt gratiola, helleborus niger, bryonia, agaricus albus, scamoneum, gummi guttae, colocynthis, quae intestinis vehementissimum stimulum addentia, magis drastica, etiam eo respectu Jalappae antecellunt, quod systema gangliosum majori in gradu antagonistice irritent, quo haec iterum Sennam et Aloën superat, minus autem, quam aloë, systematis sanguiferi actionem intendit, quo respe-

§. 52.

ctu etiam balsamicis et gumiresinosis cedens, minus est remedium emenagogum vel abortivum, vitam vegetativam prae his adficiens.

Actio Jalappae tanquam purgans, aliena quoque est ab illa purgantium eccoprocticorum et laxantium. Haec enim praeter intestinorum evacuationem principii positivi vim in sanguine reprimunt, sanguinis stimulum coercunt, nimium vitae in vasorum systemate fervorem compescunt, materiae organicae cohaesionem, humorum in coagulum, partium solidarum in contractionem nisum, eoque ipsam reactionis vim imminuunt. Differentem a Jalappa actionem narcotico-acria exserere, jam ipsud nomen indicat.

§. 53.

Effectus igitur proprii seu specifici Jalappae ex actione illius in vitam vegetativam prodeunt, praesertim in organis productioni et reproductioni dicatis conspicuos, pro illorum structura et functione diversa, varie modificatos. Dosi rite directae in sphaeram digestionis delata, stimulo fortiori negativo, in inferiore praecipue tubi intestinalis parte efficaciam suam exserit, sursum intensitate decrescentem, quoad actionis modum haud alia ab emeticis est differentia (§. 49, 50) nisi topica,

unde mutatus effectus localis et inde mutata relatio ad reliqua organa, systemata et totum organismum.

§. 54.

Actio illius in vitam nervorum, plexus gangliosos et nervum sympathicum, uti reactio horum nervorum contra hunc stimulum manifesta fit, proinde torminibus eo vehementioribus quo sensibiliores nervi sunt, quae indicant sensibilitatem et reactionem nervorum exaltari. Sequitur hanc nervorum reactionem, motus peristaltici acceleratio, qui effectus in gracilioribus, sensibilibus individuis usque ad phaenomena spastica, tenesmus adaugentur.

§. 55.

Incitatur quoque altioris vasorum systematis actio, quae tamen vividior reactio potius ad inferiorem tractus intestinalis partem restricta manet, inde vasorum haemorrhoidalium intumescencia, fluxus menstruus uberius, nunquam autem ita manifestus, quam sub usu aloës, balsamicorum (§. 51.)

§. 56.

Praeter haec phaenomena in sensibilitatis et irritabilitatis sphaera tubi intestinalis conspicua, contingit uberius secretio et excretio. Secernitur

liquidum serosum, resorptionem multum exsuperans apparet diarrhoea, — qua ab initio mucus et faeces evacuantur, — tractu temporis liquidior et magis serosa, imo sub intempestiva adplicatione sanguine tincta, consensu etiam bilis secretio uberior contingit. —

Primo secretio augetur dein secreta evacuantur. Secretio haec — seu — si ita mihi exprimere licet — haec liquatio intestinalis consensuali ratione super membranae mucosae contiguitatem ad organa vicina diffunditur. Minus autem ut supra monui, ac reliquorum purgantium acrium aut emeticorum. Potius se- et excretiones aliae remotiores, uti urinae secretio, transspiratio cutanea uberior, antagonistica ratione immi- nuuntur.

§. 57.

B. Ex perspecto modo, quo Jalappa generatim in organismum agit, elucent momenta generalia, quae illius usum indicant.

1) Evacuatio faecum in intestinis crassis et tenuibus accumulatarum praecipue si individualitas est robusta, quadrata, insensilis, iners, torpida, phlegmatica; si adest torpor intestinorum, motus peristaltici, languor, alvi inertia.

2) Status polyblenicus intestinorum, ex atonia et relaxatione ortus, sub tali conditione jam pristinis medicis erat nota Jalappa, qua inscicens, resolvens (§§. 6, 7.) — per hanc enim non solum secretio in membrana mucosa intenditur, sed et mucus abnormiter accumulatus liquidior fit, secretio mucosa in serosam mutatur, unde alvus sequuntur pultaceae muco remixtae; sub tali porro conditione morbosa, ubi membranae mucosae tubi intestinalis impulsus novus, aut metamorphosis specifica imprimenda est, uti in febris pituitosa.

3) Helminthiasis, praeprimis, quae ex priori statu ortum ducit — agit tunc Jalappa vermes expellendo eorum existentiam et regenerationem praecavendo — nimis exaltatam plasticam, reproductivam metamorphosin reprimendo. —

4) In vasorum lymphaticorum ex torpente per ea humorum motu obstructione, induratione organorum glandulosorum infarctibus, atonicis, inveteratis. Proximo enim in nexu cum tractu intestinali sunt glandulae, et ejusdem structurae organa, haec Jalappa solvit, infarctus, obstructions igitur indurationes amovet, motum in vasis lymphaticis promovet, totam systematis lym-

phatici functionem excitat; in organis glandulosis secretionem torpentem promovet, accelerat, tollit.

§. 58.

5) In torpente sanguinis motu per vasa abdominalia et inde natis tumoribus et infarctibus viscerum in pelvi sitorum: languente sanguinis motu in systemate venae portarum, hepatis, lienis, uteri functionibus inde turbatis.

6) Liquidi serosi in cavis corporis accumulatio, si individualitas drasticorum effectus perferre potest, phlegmatica, atonica est; si haec qua symptoma occurrit morborum organorum, quae tubo intestinali in proximo nexu sunt, aut alio respectu cum hoc ratione sympathica existunt, uti accumulatio serosa in abdomine ex vicio hepatis, lienis, hydrocephalus. —

7) Ubi vitalitas tubi intestinalis excitanda aut immutanda est. Hicce scopus nonnunquam intendi debet a medico, ut ulteriori curae sive per vim medicatricem naturae, sive per artis auxilium via patefiat. Sic nonnulli morbi chronici abdominales diversi generis faustas inde mutationes experiuntur, et facilius dein specifico tractamini insequenti cedunt. In aliis casibus tractus intestinalis ad susceptionem medicamentorum indicatorum aptior reddi, et quasi praeparari debet.

8) Ad provocandum stimulum systemati ganglioso, nervo splanchnico torpenti, et ad imum depresso, morbis psychicis inde natis, ubi antagonistica ratione cerebri fervor et alacriores ejusdem operationes compescuntur.

§. 59.

C. Perpersis his adductis indicationibus pro Jalappae usu, facili negotio intelliguntur momenta, sub quibus illius applicatio interdicitur: etenim per uberiores evacuationem, et inde natam humorum inquilinorum plasticorum jacturam organismus debilitatur. Insequitur ejus protractum usum organorum digerentium prostratio, motus peristaltici intestinorum languor, virium decrementum, ut medicus et tempus et operam novitus impendere debeat, ut digestionem, chylicationem, assimilationem et nutritionem in statum normalem reducat. Interdicitur igitur illius usus, ubi memoratae functiones ad imum depressae sunt; in cachexia altioris gradus, dyscrasia scorbutica, aut alia liquatione aut decompositione humorum cum summa debilitate stipata, jam praesente, in ventriculi, intestinorum sensibilitate excedente; sub hac enim rerum positione, debilitate praesente, facile exhaustio virium, affectiones topicae, spasticae, dolores, coli-

ca, tenesmus insequuntur, hinc senibus, infantibus tenellis, feminis delicatulis, tenuioribus, summa cum circumspectione momentorum indicantium exhiberi debet. Abstinentum porro erit ab ejus usu in reconvalescentiae stadio, praecipue a morbis, qui cum humorum plasticorum jactura, liquatione, profluviis aliis aut summa debilitate stipati erant.

§. 60.

Quando natura crisin aliis viis intendit per inutilem drastici adplicationem haec intercipitur. Neque unquam medicus hanc semper per alvum cogi posse putet; absit Jalappae usus in individuis cum systemate circulatorio mobili, ad orgasmum, ad congestionem ad imum ventris dispositis, uti praesentibus menstruis profusis, haemorrhoidibus, plethora abdominali sthenica, temperamento cholericum, stricta fibra, diathesi sthenica, aut plane statu sthenico vero, febris ejusdem characteris stipata jam praesente. Transitus in inflammationem et gangrenam a remedio stimulo topico, acri agente, summe in tali statu timendus foret. Ob effectum primum in viscera abdominalia et organa in pelvi sita respici oportet: graviditas praesens, uterus praegnans, lochio-

rum fluxus, alvi pertinax obstructio in organisationis vitio tubi intestinalis fundata, ejusdem scirrhī, anevrismata, varices. —

2. De viribus Jalappae speciatim.

§. 61.

A) Illius actionem in certis morborum formis, et vim specificam contra morbos singulares, qua remedium principale adjuvans, tutum, efficax, experientia medicorum in praxi optime versatorum dudum jam confirmavit.

1) In digestionē turbata, anorexia, dyspepsia, quam primum haec fundatur in organorum digestientium languore, motus peristaltici inertia, relaxatione torpida tubi intestinalis, aut in passiva sordium gastricarum accumulatione, praesente turgescētia deorsum, inde promanantibus torminibus, inflatione etc. ventriculi, intestinorum.

2) In febris gastrico-saburrāli ex iisdem causis, aut a succorum inquilinorum, degeneratorum, bilis, muci, succi enterici, pancreatici cet., secretionē et collectionē abnormi; desit autem eminens character inflammatorius —

aut nervosus, putridus, pronitas in diarrhoeam colliquativam.

3) In febribus intermittentibus, si hae complicatae sunt cum eminente gastrica affectione, faecum induratarum, amurrhea deorsum turgente, quibus amotis curae specificae, saepe supervacaneae, nunc via patefit.

4) Menstruatio praematura ex organorum digerentium inertia, inde enim oritur materierum faecalium durarum collectio, compressio vasorum sanguiferorum uteri, illius functio turbatur et menstruorum anomalia.

§. 62.

5) Simili ratione Jalappae actio, qua bechicum perspicitur. Faeces enim ex atonia intestinorum praesente statu polyblenico cet. — induratae, conglobatae, collectae, abdominis inflationem ejusque cavi dilatationem causant, unde diaphragma sursum pellitur, thoracis cavum angustatur, functio respirationis laeditur, exoritur dispnoea, tussis: hoc in casu bechicum optimum erit, quod faeces accumulatas catoterico effectum eliminat; patet autem hanc indicationem non valere, quam primum subsit phlegmasia, haemoptysis, aut alius status activus pulmonum, ubi potius bechica, emollientia, sedativa, gelatinosa, mucilaginosae quadrant;

aut membranae mucosae relaxatio, et enata inde exsuperans muci abundantia in viis respiratoriis, ex secretione passiva mucosa, conveniunt tunc bechica incisiva, resolutive, v. g. substantiae aromaticae, aromatico - resinosae, junctae principio acri volatili, uti hysoppus, gummi ammoniae, terebinthina, balsamum copaivae, benzoë, sulfur auratum antimonium, scilla, ipecacuanha cet.; denique si tussis sicca, aut sputa parca sunt, haecque causantur ex nimia sensibilitate, hypochondria, hysteria, individualitate cum systematis nervosi erethismo, eminentiori statu nervoso, sub quibus circumstantiis bechica anodyna, opiata, syrup. diacodii cet. expostulantur. Quam deleteria esset therapia, si medicus bechicum indicatum intelligens, statim unum alterumve ex hoc ordine tantum ob valorem etymologicum absque penitioris distinctione arriperet!—

§. 63.

6) Adhibent practici Jalappam quoque in efflorescentiis cutaneis simili ex causa, scilicet sympathico modo ex sordibus gastricis enatis, quibus per catharsin evacuatis, fomite morbi sublato, symptomatae eruptiones in cute mox disparent. Debita autem cum circumspectione iterum hujus usus

instituendus, et tantum sub relativa rerum positione salutaris expectari potest, si turgescētia faecum collectarum in primis viis deorsum; materiae peregrinae durae, aut inquilinae degeneratae; in primis viis passivo modo accumulatae; nutrimenta, quantitate aut qualitate peccantia, pingua, salsa, acida, acria, mucī tenacis, quoad qualitatem alienati, succorum inquilinorum degeneratorum abundantia, usus esculentorum per idiosyncrasiam in nonnullis individuīs morbos provocantium, cancerorum, piscium, praecipue corruptarum putridarum, ostrearum, fructuum rubi idaei, fragariae vescae cet. — producta nova ibidem generata, animata, helminthiasis; nulla autem adsit complicatio cum statu colliquativo, cachexia, aut alio morbo debilitate stipato; non praetervidendi status transitorii, qui non raro essentiali modo cum eruptionibus cutaneis existunt, dentitio, pubertas, menstruationis periodus, graviditas, quibus per accidens nota gastrica supervenit; efflorescentiae non sint super latiore plagam expansae, recenter ortae, non chronicae, sed uti jam memoravi mere symptomatae. — His non rite perpensis per Jalappae qua purgantis drastici incautum usum, eruptionum cutanearum repulsione ad organa interna, eaque altioris dignitatis, ma-

la alia graviora, et nova pericula ac morbus praegressus aegro parantur. —

Sic sympathice et symptomatice adparent: urticaria, petechiae erysipelas, tinea capitis, crusta lactea, psoriasis, scabies, herpes, praesertim sub latente diathesi scrophulosa eminentiori in gradu. Amoto fomite transgredi oportet ad remedia digestionem, generatim vitam vegetativam promovendo. Nequaquam igitur putes, Jalappae unica adplicatione totam curam hic absolutam esse.

§. 64.

7) In variolis, si ob torpentem systematis dermatici functionem et duritiem enatarum crustarum, secretio materiae ibidem non ad normam contingit, contagium et materia exsuperans secreta nociva, organa interna molestans per alvum amovenda est; suadent tunc Jalappam cum rheo et calomele combinare. —

§. 65.

8) In polyblenia, digestionem, chylicationem, imperfectam, haematosi, ad ulteriorem metamorphoseos progredientis gradum tendente retenta, unde sanguis et secreti humores mucosam indolem assumunt et praesertim in membranae mucosae compage abundans mucus secernitur, et

huic statui polyblenico generando momenta genetica plura: victus farinaceus, pravus, regiones humidae, animi pathemata deprimentia, vita iners, et morbi alii cum debilitate potissimum stipati cet., fontem praebuerunt, et hunc sustinent.

9) Mucus enim quantitate abnormi excretus qualitate, languente vitalitate organorum digestientium, etiam depravatur, qui stimuli peregrini ad instar partes tubi intestinalis lacesiens hunc, ad vasorum systema protendit, unde febris pituitosa provocatur.

Radicalem curam statui polyblenico oppositam vix praestabit Jalappa, sed mucum abnormem copiose secretum amovet, eoque tubum intestinale quasi praeparat, ad effectus medicamentorum specificorum suscipiendos, simul membranae mucosae, vasis lymphaticis stimulum non exiguum addens, quo eorum reactio suscitatur, motus promovetur; combinant tunc plerumque Jalapp. cum arcano duplicato, calomele: dummodo hujus usum non impediant influxus debilitantes nocivi: curae, moeror, animi pathemata deprimentia, humorum plasticorum jactura, seminis dispendium, character imminens colliquativus cet. —

§. 66.

10) In helminthiasi ex supra allato statu generata, ubi molestiae, quas vermes in mucro nidulantes serpendo, pungendo, rodendo cet. causant, citam evacuationem desiderant. Jungitur tunc cum aliis purgantibus drasticis, anthelminthicis, vel illius usus cum his alternat. Ad helminthiasin radicaliter tollendam sola non sufficiet, nisi expulsiis vermibus adjumento remediorum stimulantium, roborantium, digestionem et totam vegetationem promoventium, secretionem mucosam corrigentium. Vis illius praee aliis ascaridi Lumbricoidi venenifica creditur. Ad teniae expulsionem cum aliis drasticis combinatur. Quando medicus de vermium, praesertim de teniae praesentia dubius est, in scopum exploratorium datur cum stanno granulato, mechanica actione vermes, ex membrana molli et tenera constantes in frusta separante, quae drastico effectu Jalappae per anum expelluntur; expulsa frusta haec diagnosin statutam de vermium praesentia firmam reddunt. Methodos varias et specificas ad teniae expulsionem commendatas, cel. Mathieux, Bock, matronae Nuffer, utpote qua notas, praetereo.

11) Eadem valent de febre verminosa

cum debito respectu characteris febris evolutae vel in metaschematismum proclivae.

§. 67.

12) In scrophuloseos multifariis formis cum fructu adhibetur Jalappa congruis aliis combinata:

In tabe meseraica cum acidi, muci, vermium generatione; idem hic valet, quod sub numeris praecedentibus adnotavi, qua purgans drasticum Jalappa hic solummodo symptomatico modo, quae praeter normam producta in intestinis accumulantur, amovet, sola autem ad radicalem curam, uti quivis facile perspiciet, nunquam sufficiet.

Jungitur in hunc finem cum aliis vitam in systemate lymphatico excitantibus, erigentibus, acribus, scilliticis, hydrargyraceis, antimonialibus, cet.

13) Sub iisdem relationibus ejus usus fit in rhachitide.

14) In struma, aliarumque glandularum lymphaticarum inertibus tumoribus, cum spongia marina, solventibus aliis.

15) In ophthalmia aegyptiaca, qua revellens a Fabino ophthalmiatre celeberrimo commendatur.

16) In formis variabilibus symptomaticis sublatentis plus minus evolutae scrophuloseos adhi-

betur Jalapp.: in digestionē turbata, anorexia, dyspepsia, dyspnoea, in impetiginibus, polyblenia, acidi, vermium generatione cet. valent hic, quae jam memorata momenta. Amant nonnulli Saponem Jalappinum adhibere, quem magis in systema lymphaticum, solventem, minus purgantem effectum exserere contendunt.

§. 68.

17) In hydropis variis speciebus, si hic qua sequela status torpidi viscerum abdominalium, lienis, hepatis, insequitur.

18) Commendat noviter Dr. Goelis (comparatum §. 8.) Jalappam junctam cum calomele in dosi majori, ut quinque usque septem alvinae excretiones sequantur, in hydrocephalo sub stadio transudationis, symptomatibus febrilibus, decrescen-
tibus, uberiore irritatione et congestione ad caput contingente.

19) Nonnulli et in praegresso stadio Jalappam qua revulsivum antagonistica magis locali irritatione impetum sanguinis derivando commendant, et in phrenitide.

§. 69.

20) In torpente motu sanguinis per vasa abdominalia et per viscera, hepar, hepaltide chronica, ictero, et torpore ductuum chyli ferorum,

melancholia, hypochondria inde effectiva, torpente circulo in venae portarum systemate, in hominibus pastaceis, phlegmaticis, desidem vitam agentibus.

21) Sub menstruorum retentione, torpente circulo sanguinis per vasa abdominalia, et in specie uteri adscribenda; passivo uteri tumore, fluxu haemorrhoidali, qui alias in consuetudinem abivit, suppresso, et inde emanantibus symptomatibus, refracta dosi, uti in morbis in paragrapho praecedenti memoratis commendatur. Postponitur Jalappa eo respectu Aloë, sed medicorum practicorum plures remedium utrumque combinando plus praestare, quam si singulum solum adhibeatur non absque ratione contendunt; quia principium resinosum aere et actio illius in systema gangliorum inferius conjuncta cum effectibus, quos aloë in systema sanguiferum eminentiores subsequos habet, ad exsequendum finem optatum plurimum facit.

§. 70.

22) In nevrosibus. Si motus nervosi, musculares, sensuum functiones ex sublatente morbo principali cachectico alio alienatae apparent: uti polyorexia, bulimia, pica, allotrophagia, imo hysteromania, — si vermes in vaginam ingressi con-

tinuo irritando in causa sunt; photophobia, otalgia, anaesthesia, ageustia, anosmia, dysecoia, paracusis, amaurosis, cardiopalmus, ephialte, chorea Sancti Viti, epilepsia, qua symptomata mera helminthiaseos, status gastrici, polyblenici; quae sub horum morborum titulo de Jalappae usu salutari dixi, hic valent.

§. 71.

23) Pertinet huc quoque hypochondria, hysteria sic dicta cum materia, praesertim, si eminent symptomata morbosa organorum digerentium, ructus acidi, flatulentia, pertinax alvi obstructio, individuis vitam inertem agentibus, somnum protractum amantibus, torpidis, phlegmaticis, morbo verminoso, taenia laborantibus.

§. 72.

24) Cum successu felici Jalappae adplicatio etiam tentata est in paranois: in vesania, mania, athymia; praeferunt autem alii remedia fortiori stimulo in gangliosum systema agentia, gratiolam, helleborum cet.

§. 73.

25) Commendatur porro hujus usus interpolatim cum aliis remediis congruis adhuc in cachexiis aliis, quae torpori systematis circulatorii per viscera abdominalia innituntur: v. c. in arthritide

cum bilis, mucī, acīdi, generatione abundante, symptomatice potentias nocivas irritantes amovendo, quum autem alia remedia praesto sint, quorum vis in systema sanguiferum magis principalis est, per momentaneam amotionem sordium nulla radicalis cura adsequitur, perperam unico huic remedio salus debetur.

§. 74.

26) Contra syphilidem quoque suum Jalapae contribuere nonnulli laudant. Si revera syphilis adfuit, et sanatio curam coronavit, haec potius mercurialibus, cum quibus juncta adhibebatur, impertienda erit. Inveni nuper in opere de syphilide tractante memorabilem compositionem — inter cujus ingredientia Jalappa quoque suum occupat locum — summis laudibus ventilatam, cui unicae et major adhuc mercurialibus, vis specifica antisiphilitica adscribitur.

Ne praeconcepta opinione captus proferre videar hanc adduco: Decoctum et Bochetum Vigaroux.

℞. foliorum sennae unc. unam cum dimidia
Rad. sarsaparillae unc. tres.
Rasurae ligni quajaci in saculo ligatae;
Ligni Sassafras;
Radiciſ Chinæ

Rad. ireos florentinae

Antimonii crudi in saculo ligati;

Seminis Anisi vulgaris;

Tartari depurati;

Rad. Aristolochiae longae et rotundae;

— Jalappae

— Polypodii vulgaris

ana drachmas sex.

Nucum juglandum una cum

putaminibus contusarum Nr. sex

Minutim concisis et contusis affunde:

vini albi generosi libras duas;

tum omnia digere loco calido per 24 horas

Digestione peracta, adde:

Aquae communis libras sex,

et coque vase tecto usque ad consumptionem
tertiaie liquoris partis:

Colaturam conserva in lagenis. S.

Decoctum Vigaroux S. In 24 Stunden 3

Gläser voll von etwa 5 Unzen ein jedes zu nehmen.

Das erste Glas wird nüchtern getrunken; das zwey-
te eine Stunde vor dem Mittagessen; und das dritte
vor dem Schlafengehen.

Deinde residua adhuc calida denuo coquan-
tur leni igne cum vini albi libris duabus et aquae
com. libris sex usque ad consumptionem tertiae partis.

Cola et serva in lagenis signatura praefixa :
Bochetum Vigaroux S. Als gewöhnliches Getränk
nach Bedürfnis des Durstes zu trinken.

Injungitur simul diaeta tenuissima, regimen
strictissimum congruum.

Difficillimum imo impossibile est in hac
singulari compositione modum et gradum effe-
ctuum, ingredientium singulorum determinare. An
virtutem suam specificè antisymphiliticam Antimo-
nio debet? An, agnitis jam — quousque conve-
nit Sarsaparillae, Guajaci, Sassafras cet., proprie-
tatibus antivenereis in unum junctis? — Con-
sultius erit Diaetam et regimen congruum, qua
causam principalem ejusmodi sanationis felicitis
considerare, si perpenditur, quid v. c. sic dicta cu-
ra famis in hoc morbo profuit, clima mitius efficit.

In quacunque enim scientia, si simplex et
rationalis explicatio se obtrudit, perverse agere-
tur, aliam, quae pluribus premitur difficultatibus,
quaerere, aut plane hypothesein sibi fingere, quae
arcano aut mysterio alicui innititur.

§. 75.

Quatenus variae hae relationes Jalappae ad
organismum aegrum jam pristinis medicis empy-
rice innotuerunt, quae a nonnullis recentiori tem-
pore qua novae iterum publicantur, ex iis, quae

in historica parte (§. 8.) attigi, patet. Ulteriori progressui studii Botanici, chemiae, Pharmaciae et Pharmacologiae debentur perfectiores et intimius perspectae cognitiones relationum medicamentorum ad organismum humanum.

§. 76.

B. D e d o s i.

Dosis Jalappae est relativa pro morbi indicatione, et subjectorum diversorum individualitate modificanda, porro pro sensilitate ventriculi et intestinorum, pro scopo, quem medicus intendit, nec non pro effectus gradu, quem Jalappa jam exhibita, produxit. Nonnunquam occurrere casus vidi, Jalappam certa dosi propinatam, praeter medici expectationem jam nimium, jam nimis exiguum effectum exseruisse, id, quod de radicis qualitate bona, resinae contentae quantitatae dependet (§. 9 et §. 38).

§. 77.

Varia atque varia individualitas aegri in dirigenda dosi maximam medici attentionem requirit, ideoque respiciendum — uti pharmacologia generalis monet — aetas, sexus, corporis habitus, temperamentum, vitae genus, consuetudo.

§. 78.

Hominibus adultis, robustis, temperamenti phlegmatici, inertis, melancholicis, laute viventibus, purgantibus adsuetis, praescribitur pulv. rad. Jalappae a scrup. semis, scr. unum, usque ad drachm. semis; resina sub pillularum, emulsionis forma vel amygdalis contrita a tribus usque octo grana pro dosi singulari. Junioribus, debilio-ribus, sensilioribus etc. rad. Jalapp. pulveratae gr. quatuor usque scr. semis. Infantibus resinae Jalappae a gr. semis usque integrum pro dosi.

§. 79.

Major dosis propinatur in morbis, enatis a torpore viscerum abdominalium, in statu polyblenico, scrophulosi eodem statu stipata, in helminthiasi, etc. a scr. uno ad dr. semis, maxima a dr. semis ad drachmam exhibetur maniacis, torpore melancholico detentis, et ad citam taeniae expulsionem.

§. 80.

Minori dosi dispensatur Jal., si medicus nervorum plexus antagonistica ratione intendere studet, quem in finem infantibus a grano uno usque ad quatuor, adultis a gr. quatuor usque ad sex porrigitur (§. 69 N. 20. 21) Resina semper una tertia parte minori quantitate.

§. 81.

Radix Jalappa vel ejus resina dosi nimia a drachmis duabus et ultra exhibita, stimulo validissimo intestina et digestionis organa adficit, omnes veneni acris atroces sequelas, inducens. Oritur ardor ad scrobiculum cordis, secundum oesophagum usque ad fauces ascendens, salivatio uberior, sitis, lingua sicca, dysphagia, dolores ardent, intensitate increscunt, fiunt scindentes, terebrantes a plaga ab initio minori paulatim totum abdomen occupantes, summa sensibilitas sub tactu levissimo, aestus internus cum extremitatum frigore, evolvitur febris inflammatoria intensa, subsequitur nausea, vomitum, vomitus continuus, inanis, sub quo dolores exasperantur; excedunt alvi excretiones praecipitatae, evacuatis faecibus mucosae, humoribus inquilinis serosae, sanguine remixtae, mere sanguineae, cum tenesmo, — quae hypocatharsis adhibitis etiam antidotis difficulter cedit. Ante et sub vomitu quoque respirationis organa adficiuntur, respiratio evadit inordinata, mox citata, mox retardata, angustatio et ampliatio thoracis maxima pro parte musculis respiratoriis aliis aegre perficitur, diaphragmate minus agente, accedit circulationis sanguinis adfectio, pulsus ab initio fit acceleratus, durus, spasticus, mox autem

frequentia imminuitur, debilis, mollis, facile comprimendus, id, quod magis ab individualitate dependet. Accedit musculorum languor, inquietudo, anxietas, cardiopalmus, turgor faciei et rubor, orgasmus in primordio conspicuus imminuitur, facies pallescit, collabitur, alienatur; aspectus est languidus, oculi turbidi, cutis sudore viscido obtegitur. — Adsociant sese huic statui quoque symptomata nervosa, dolores exquisiti, vehementes, colici, constringentes, spasmi, convulsiones, lypothymia, qua prodromum paralysis partialis, sensuum hebetudo. In aegris sensibilibus, erethisticis, delicatioribus, junioribus, ad spasmos et convulsiones pronis haec phaenomena jam prius observantur. Insequitur meteorismus cum dolorum et spasmodorum remissione, extremitatum algore, sudore frigido viscido, amnesia, gangraena — mors.

§. 82.

Ex autopsia cadaverum in tractu intestinali reperiuntur tales mutationes abnormes, quae venena acria inducere solent. Rubor plus minus profundus, ex inflammatione intestinorum praegressa, per loca dispersus, nonnunquam intima ventriculi membrana penitus sana.

§. 83.

Si autem Jalappae dosis singulis vicibus ad eam quantitatem restringitur, ut catharsis continua foveatur, haecque protrahitur; eo citius in individuīs debilibus, in morbos colliquativos pronis, scorbuticis, reconvalescentibus ex graviore morbo cet. mors timenda est, ex cachexiis, quae humorum plasticorum penuriam, debilitatem et exhaustionem virium inde natam sequuntur.

§. 84.

D e F o r m a.

Diversa pro datis casibus pathologicis individualibus (§§. 61 — 75) Jalappae combinatio cum aliis remediis convenientibus, partim qua basis, partim qua adjuvans, variam sibi formam expostulat, quae a medico, praeter morbi indolem respiciente dirigi debet secundum idiosyncrasiam et circumstantias alias prudenter observandas, si e. g. gustui et olfactui aegrorum indulgeri debet, praecipue si cum hominibus delicatulis, infantibus etc. rem tractandam habet.

§. 85.

Usitatissima est forma pulveris, sub qua radix Jalapp. et ejus resina propinatur. Combinatur hinc pro varia indicatione salibus neutris

antiphlogisticis adjuvantibus, uti sulfate sodae siccato, muriate hydrargyri miti, arcano duplicato, cum carbonibus spongiae marinae, rheo, gummi gutta, scamoneo, pulv. rad. filicis maris, sem. cinnae, lapid. cancrorum praeparatorum, cremore tartari, valeriana, cet. — ut tormina praecaveantur, jungitur elaeosacharis v. c. foeniculi, citri, menthae, piperitae, conservae absynthii et similibus. Resina Jal. nunquam sola, sed amygdalis subacta praescribi debet, plicis enim intestinorum membranae mucosae adhaerens per localem irritationem facillime tormina, constrictiones spasticas locales causaret.

§. 86.

Qua anthelminticum et in scopum exploratorium aut etiam in aliis casibus, ubi medicus de taeniae praesentia firmam diagnosim statuere possit, seligunt practici electuarii formam. Jungitur tunc anthelminthicis aliis uti pulv. sem. Santonici, rad. valerianae, stanno granulato, scamoneo, scilla, roob cortic. nucum juglandum, rheo, arcano duplicato. — Constituens, ut plurimum est vel mel simplex, vel syrup. cort. aurantiorum, succus sambucinus inspissatus. Syrup. rhamni cathart., syr. cichorei c. rheo. Rarius nunc ob sa-

porem ingratum et nauseosum oxymel scilliticum sumitur. —

§. 87.

Si effectus plenus et citior desideratur, et Jalappa simul jungitur ingratis, amaris, acribus, nauseosis, aut remediis aliis talibus, quae dosi minori efficaciam majorem exserunt, id, quod praeprimis in taeniae expulsionem locum habet, — quam adplicationis methodum Illustrissimus atque Celeberrimus Professor et Consiliarius I. N. nobilis a Raimann, summum medicorum practi-
corum decus, in schola medico-practica Vindobonensi, saepius instituit — seligitur forma boli. Potissimum adjunguntur: calomel majori dosi, pulv. sem. Santonici, rad. filicis maris, mel despumatum, aut aliud congruum constituens ad debitam formam.

§. 88.

Ut sapor et odor remediorum etiam adjunctorum ingratus abscondatur et palato citius praeterlabatur, aut si usus protractior optatur, pillularum forma, qua aptissima invenitur. Pro varia intentione medici in connubio occurrit cum helleboro nigro, calomelitide, sapone medicinali, aloë, rheo, camphora, sulfate ferri, sem. Santonici, aliisque anthelminthicis, — sapone Jalap-

pino cum extracto fumariae, mucilagine gummi mimosae, extracto absynthii, rhei, aut aliis convenientibus constituentibus.

§. 89.

Morsulorum et trochiscorum forma infantibus, aliisque delicatulis, ut eorum gustui satisfiat, Jalappa ejusque resina exhibetur.

§. 90.

Rarius apud nos forma fluida hujus medicamenti desideratur. Medici Gallici, Anglici cet. radicem in alcohole, vino aut cerevisia digestam, aut resinam in spiritu vini solutam, sub elixiri, tincturae, vini, infusi cum cerevisia medicati nomine propinant. Resina autem exinde facillime secedens, facile supra memoratas molestias causare debet. Alii resinam cum vitello ovi subactam sub emulsionis forma exhibere amant; sub temperatura autem quidquam altiori resina conglutinata separatur. Alii iterum resinam aut saponem Jalappinum, uti Schubarth in mixturae mediae formam redigunt.

§. 91.

Rademacher maniacis, melancholicis, pulv. rad. Jalapp. cum cibis congruis remixtum; vel qua condimendum loco cinamomi ad drachm. unam — duas, pulti lacteae inspersum cum effectum

conspicuo exhibuit et (compara §. 10) qua novum aliquid commendat. Aeger inde dicitur pacari et in placidum somnum incidere.

§. 92.

Usus pulveris qua ptarmicum seu sternutatorium obsoletus.

§. 93.

Pistores pani coquendo per fraudem admiscunt alumen, et ad vim ejus obstruentem modice temperandum (uti cel. Professor Bernt docet) Jalappae quandam portionem addunt. Panes inde acquirunt colorem laete album et adspectum magis comendabilem. Tale artificium minime in scopum aliquem medicatum aut salutem eumentium fieri, vix memorare necessarium duco, haecque potius ad politiae medicae forum pertinent.

§. 94.

Adduco Auctores, qui in specie de hoc objecto tractarunt. Principalia opera pharmaceutica, pharmacologica, therapeutica quatenus huc spectant, haud mihi ignota fuisse, quilibet in his medicinae partibus versatus non ignorabit: seq.

L i t t e r a t u r a.

Faulsius de viribus Jalappae. Panormi 1651.

J. W. Wedel de Jalappa. Jenae 1678.

C. F. Paulini de Jalappa liber singularis. Francofurti ad Moenum 1700.

Boulduc. Analyse de coloquinte, du Jalap dans le mémoire de l'Académie de sciences de Paris p. 58. — 1708.

A. F. Buchner de damnis et abusu resinae Jalappae. Lipsiae 1756.

P. B. Schaller de Jalappa. Argentorati 1761.

Desfontaines mémoires sur le Jalap dans les annales de museum d'histoire naturelle vol. IV. 1803.

Michaux note sur le Jalap, ibidem p. 485.

Henri examen pharmaceutique de plusieurs espèces des Jalaps du commerce dans les annales de Chimie. 1809.

L. A. Planch e note sur la sophistication de la resine de Jalap dans le Bulletin de pharmacie vol. X, p. 576.

Versuch über ein neues Mittel, das Jalap = Harz höchst rein zu erhalten, von L. A. Planch e, in Trommsdorf's Journal d. Pharmacie. XXIV. 2, p. 80.

Ueber die Jalappa von Cadet de Gassicourt in Buchner's Repertorium vol. XVI. 1. pag. 22. Buchner in Trommsdorf's Journal der Pharmacie vol. IV, pag. 3.

Lechandelier, examen analitique de la racine Jalap, imprimé dans les precis des travaux de l'Academie de Rouen, vol. III. 1761—1770.

C. L. F. Gassicourt, Dissertation sur le Jalap. 1817.

Loisieur - Deslongchamps traité sur le Jalap, dans la dictionnaire des sciences medicales par une société des medecins et de chirurgiens. Paris 1818. Tom. XXVII. litt. J.

Theses defendendae.

I.

Medicinae ad scientiae dignitatem elatio, religioni debetur.

II.

Sicuti morbi acuti et chronici organismo, ita affectus et passiones animo characterem suum specificum imprimunt.

III.

Intentae animi meditationes, invita voluntate vel ingenio mediocri, intellectum plus obfuscant, quam illustrant.

IV.

Criteria plenariae sanationis vesaniae non dantur.

V.

Chemia moderna multa quidem elaboravit, et simpliciora reddidit medicamenta — nulla vero detexit.

VI.

Aquarum soteriarum effectus false ex sola partium constitutivarum analysi dijudicantur.

VII.

Cathartica sub relativa rerum positione sunt bechica.

VIII.

Virtus acidorum mineralium tonica essentialiter differt a tonico amaris, et tonico adstringentibus.

IX.

Emeticorum et purgantium drasticorum summe analoga actio, solummodo quoad topicum effectum differt.

X.

Omne remedium sub relativa rerum positione, quoad sensum diversissimos, imo ut vi-

detur, ipsi (medicamenti) naturae internae contrarios exserit effectus.

XI.

Imaginatio matris exaltata per suum influxum formationem foetus progredientem, abnormem reddere valet.

XII.

Hystericis, hypochondriacis et haemorrhoidariis abusus potus arabici venenum lentum.

XIII.

Diaetetice viventes auream macrobiotices normam invenerunt.

XIV.

Causae impotentiae virilis relativae perperam in sola organorum genitalium organisationi abnormi quaeruntur.

XV.

Sub tabis dorsalis progressu cura psychica plus praestabit ac lagenae pharmaceuticae.

XVI.

Formales et essentielles dantur differentiae inter scorbutum et hydrargyrosin.

XVII.

Oculus est microcosmus in macrocosmo hominis.

XVIII.

Ophthalmiae specificae non sunt mera symptomata evolutae sublatentis diatheseos.

XIX.

In morbis chronicis diaeta consentanea, et regimen congruum, saepe unicum medici est refugium.

XX.

Doctrina homoeopathica plura quidem continet, quae qua nova et vera agnosci debent, sed dolendum, novum non verum, et verum non novum esse.

Menk, Victor Mekarski

Diss. inaug. med.-pharmacol. sistens monographiam de ialappa et materia
ialappina

Vindobona 1828

Diss.med. 7-32

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10855096-2